

Adam Mickiewicz

Farys (Jezdec)

Kasida, zložena v čast emiru Tadž-Ul-Fecheru

Tine Debeljak

Pesnitev Farys je Mickiewicz napisal v Peterburgu l. 1828. in mu je bila izmed vseh najbolj pri srcu. Tako se je nekoč v Firenci na vprašanje, kaj želi, da naj se prevaja iz njegove poezije v tuje jezike, izrazil: v prvi vrsti njegova ljuba pesem Farys, potem odlomki iz Wallenroda, nekateri ljubavni soneti, III. del Dziadov in vsi Krimski soneti. — Farys pomeni v arabščini — jezdec.

Kasyda — je posebna vrsta orientalske poezije, ki je prvotno imela trdno določeno obliko, pozneje pa je označevala že bolj vsebinsko plat, kajti vsebovala je elegijo, panegiriko, idilo ali sploh zgodbo iz beduinskega življenja. In v tem vsebinskem smislu jo razumeva tudi Mickiewicz. Verzi z oznako beduinskega konja so pa celo doslovno vzeti iz — arabske poezije.

Tadž-ul-Fechr — je arabsko ime in pomeni — venec slave! Tako si je prevedel v arabščino svoje ime slavni Poljak grof Rzewuski Wacław (= Venčeslav!). Pod tem imenom je bil znan na orientu sin slavnega velikega hetmana Severina. Rojen je bil l. 1785. ter je padel v vstaji l. 1831. Njegove slavne vojaške pustolovščine in borbe v Orientu v l. 1817.—1820., njegovo navdušenje za kozake itd. ga je obdalo s poetično slavo, ki je še dolgo časa živela v poljski tradiciji ter so jo opevali mnogi poljski pesniki (Pol, Słowacki, Romanowski, Rolle itd.). Bil je ožji sorodnik pisatelja Henrika Rzewuskega, njegove sestre grofice Sobanjske, Mickiewiczove in Puškinove skupne oboževanke, ter Ewe Hanske, Balzacove žene.

Kasyda Farys je torej zložena v čast temu poljskemu orientalskemu jezdecu grofu Rzewuskemu Wacławu, posvetil pa jo je v spomin ruskem u pesniku prijatelju Ivanu Kozlovu (1779—1840), ki se je navduševal ob Byronu in tudi Mickiewiczu ter je bil velik ljubitelj poljske poezije. V letu nastanka te pesmi sta živela skupno v Peterburgu in Mickiewicz mu jo je iz naklonjenosti posvetil. Ta pa se je oddolžil Mickiewiczu tako, da je takoj nato prevél v ruščino Krimske sonete (1829).

Pesnitev Farys je prevél v slovenščino že l. 1856. v Novicah mladi Matija Valjavec, toda tako, da danes prevod ni več uporaben.

Kot ladja, ki s kopnega se je odgnala,
veselo po sinjem kristalu zapluje,
grud morsko objema in z vesli ljubkuje,
a vrat svoj labodji dviguje iz vala:
tako se Arabec odbil je od skale
s konjičem v ogromno plan peskovito,
v peščene potoke se utaplja kopito
s cvrčanjem kot jeklo razbeljeno v vale.

Že plove konjič moj čez suho mórje,
kot s prsmi delfina peščino orje.
Vedno hitreje, vedno hitreje —
pesek v hrbèt mu že naletava;
vedno više, vedno lahnéje —
že nad vrtince prahu zaplava.

Konjiček moj vrani — oblak v neurji!
Zvezda se bliska na čelu — danica!
Nojevska griva plapola mu — v burji!
Spod podkev se kreše mu — bliskavica!

Lêti, krilatec belonogi, čez plan!
Gôre stran! Logi stran!

Zaman mi palma v hladi
senco ponuja in sadje —
iztrgam se njeni nasladi;
palma se umika v ozadje,
užaljena se kaže,
a z listi šumeče moj ponos zasmehuje.

Skale, ki na meji v puščavo stražijo straže,
z divjim pogledom v beduina strmijo,
kopito poslušajo, ki odjekuje,
in táko grožnjo za mano pretijo:

»Blazen ta je, ki se v kraje
te podi! Pred žarkov silo
nič zavetja mu ne dáje,
palma ne in ne rastlinje,
ne šotora belo krilo:
nébes šotor mu edin je!
Tam le skale v noči spiyo!
Tam le zvezde v noči bdiyo!«

Zaman grozé, zaman pretijo.
Podim konjiča dvakrat huje.
Ozrem se: skala oddaljuje
za skalo se, vse v stran bežijo:
dolga vrsta se jih vije,
a druga se za drugo skrije.

Jastreb čuje grožnjo in takoj si ustvari
vero v plen: beduin, konjič v puščavi!
V pogon za mano se spusti, s perutmi udari
in trikrat v črnem vencu zakroži mi ob glavi:

»Voham,« kraka, »tukaj trup je!
Jezdec glup je, smrad ta glup je!
Jezdec išče pot v puščavi,
belonogi vran sled travi!

Trud zaman za oba dirjača:
kdor sem zajde, se ne vrača!
Tu le pot je za vetrove,
ki si pomedó sledove;
niso sočne te livade,
paša tu je le za gade.
Tu le mrtva trupla spijo!
Tu le jastrebi bedijo!«

Kraka in s svetlimi kremplji se pred očmi mi grohoče.
Drug drugemu uprla sva trikrat v oko se:
kdo zmaga? In — jastreb umakne v nebo se.
Že roka mi sega po lok, kaznovati ga hoče,
ozrem se, da šel bi z očmi za njegovo sledino:
a on že visoko v zraku visi kot madež čada
v velikosti vrabca... metulja... zdaj obada...
dokler mi povsem v nebo ne izgine...

Lêti, krilatec belonogi, čez plan!
Skale stran! Jastrebi stran!

Tedaj izpod sonca pade oblak od zahoda,
zapodi se za mano z belimi krili v sinjini svoda:
za takega jezdeca bi hotel veljati v višavi,
kot jaz sem todi v puščavi!
Oblak nad glavó obvisi mi,
gromeče to grožnjo preti mi:

»Blazen ta je, ki se v kraje
te podi! Grud žge ti strašno;
da ti zmije čelo prašno,
dež še kaplje ti ne dáje.
Vir noben sred pušče jale
ne privre tu izpod skale.
Preden rosa k zemlji pade,
veter žgoč jo v letu ukrade!«

Zaman grozi. Spodbadam konja dvakrat huje.
Utrujeni oblak že počasnéje plove —
že glava omahuje,
opira se v vrhove

in, ko se še enkràt ozrem za njim v preziru —
za ves obzor sem pustil ga za sabo v diru.
Kaj v srcu je snoval, mu zdaj obraz odkriva:
rdečica ga obsije,
sovraštva žolč zalije,
potem pa počrni se in pade v brda siva.

Leti, krilatec belonogi, čez plan!
Jastrebi stran! Oblaki stran!

Ko za soncem se obrača
mi oko in krog napravi,
vidi: tu ne, ne v višavi
ni za mano preganjača.
Vsa narava v snu počiva,
v njej človeške ni stopinje;
tiho dremljejo prvine
kot žival še neplašljiva,
ki stoji in ne uteka,
ko uzre prvič človeka.

Moj Bog! Tu nisem prvi! Sredi peščene kope
ljudi uzrem, kot da so skriti za okope.
Zgrešili pot so? Prežé na plen v lijaki?
Jahači belo, konji belo se blestijo.
Tja skočim in — stojé... kričim — molčé... Mrtvaki!

Starodavna karavana,
iz jame v vihri izkopana!
Na okostjih velblodov kosti jahačev sedijo:
iz glav votlookih
in zlomljenih čeljusti
teče pesem v potokih
in žuboreč se ústi:
»O blaznik beduinski,
drviš v vihar pustinjski!«

Strahu jaz ne poznam, drvim čez plan.
Lêti, krilatec, belonogi vran!
Okostja stran! Vihre stran!

Orkan, najhujši med viharji afriške puščave,
sprehaja sam se po brlogih te planjave;
zagleda v dalji me, obstane, preišljuje,
na mestu se vrtinči, vase beseduje:
»Kdo je viharček tam? Mar moj najmlajši bratec?
Tako pri tleh še leta kot pokvečen škratec,
pa že tepta po zemlji, od davna moji doti?!«
zahruje in zdivja kot kolos mi nasproti.

Videč, da ne bojim se, čeprav sem smrtnik slabi —
zlohotno v tla udari,
Arabijo zvihari,
kot ptičko lev krilati me v svoje kremplje zgrabi:
z ognjenim dihom hliplje,
oblak prahu v me siplje,
pritiska k tlom, dviguje,
vsega me v grušč zasuje:
a jaz se z njim vojskujem,
v telo peščeno sujem,
z zobmi se vanj zasajam,
drobim ga in razdvajam.

Orkan se dvigne kot stebèr, da se iz rok mi izmuzne,
a ne uspe: prelomi v pasu se in strese,
kot dež sesuje ves nad mé se
in pade k tlom, kot dolg nasip se zgruzne.

Oddahnem se; ponosno v zvezde upre oko se:
vse zvezde z zlatimi lesketi,
vse tisti hip na mé uzró se,
ker — razen mene ni nikogar več na sveti!

Kako to dobro dé, spet dihati s celimi pljuči!
Zadiham polno, z vso širino!
Zrak, ki Arabijo vso napolnjuje,
mi za oddih zdaj komaj zadostuje.
Kako to dobro dé, na celo oko gledati lúči!
Napenjam oko v sinjino,
tako v širino in daljino,

da vidim zdaj več zémlje,
kot jo obzor objemlje.
Kako to dobro de, ko nič ti rok ne ključi!
Iskreno proti svetu rôki zdaj razpel sem,
od vzhoda na zahod, se zdi, vsega objel sem.
A misel kot puščica leti v brezno sinjine
visoko, više, više, da v vrhu nebés zasine!
Kakor bučela, ki z vbodom žela tudi srce pokopava,
tako mi za mislijo tudi še duša v nebo zaplava.

Jože Krivec | Pij, fant, grenko pijačo!

Eh, zlodja!« je zagrgal Matevž Blažič pri mizi, kjer se je pripravljaj za zadnjo skušnjo na univerzi. Sunil je knjige od sebe. »Kdo bi mrcvaril možgane in zapravljaj čas s suhim študijem ob tako lepem vremenu!« Zazrl se je skozi okno. Košček sončnega in puhtečega sveta je kipel daleč za mestom, zidovjem, strehami, neštetimi dimniki, dimom — tam daleč od njegove podstrešne sobice, kjer se je smejala jesen nad vasmi, poljem, gozdovi. Kakor bi vanj posijal svetel sončni žarek, mu ogrel srce in ga vzvalovil, se je naglo dvignil in vrgel površnik čez ramo.

Matevž Blažič je zavil proti gozdu, vzpenjajočim se nad raztegnjenim mestom, ki je vse žarelo in puhtelo v jesenskih barvah. Onemoglo, do dna izsesano jesensko sonce se je oziralo na trudno nebo. Nad obzorjem so viseli razdrapani, belkasti oblaki. Bilo je prijetno toplo, v zraku je vladal mir, šum ptičjih kril je že zamrl...

Na razpotju se je ustavil. Kam? Po dolinici spodaj ali navzgor v hrib? Kje bi se prijetneje naužil nedeljskega popoldneva? — — Juh, kar v hrib, je zavrnilo srce. Na vrh, od koder moreš videti razgrnjeni svet pred seboj!

Nekje na vzhodni strani — je razmišljaj Matevž in se potapljal v sanjarije — saj niti ne more biti daleč — je segla čez zemljo čudovito lepa jesen. Vsa v sladkem grozdju, dišečem moštu, z veselimi ljudmi in petjem klopotcev. Drobčkane in bele hišice se sončijo po vrhovih haloških hribov, bele kot čepeče golobice, zasanjane in tihe. Pred njimi se sončijo ob nedeljah ljudje kakor gadje na skalah. Babice božajo paternoštre v rokah, matere šivajo otrokom obleke, očetje nabijajo škafe in polovnjake za trgatev, otroci nestrpnost vrtajo luknje v drobne klopotčeve deščice, se skregajo in zlasajo med seboj, ponekod splezajo na drogove v gorici, na katerih čepe veliki klopotci, ter jim poganjajo peresa, ker ni vedno vetra, da bi jih gnal. Vse to obliva sončno zlató, napaja griče čez in čez, poljublja trs za trsom, gorico za gorico, med vse tke zlate niti. Še mej